

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Lähtökohtaisesti esitys on kannatettava. Tukijärjestelmän yksinkertaistaminen voi vähentää byrokratiaa ja selkeyttää sosiaaliturvakokonaisuutta, vaikkakin esityksessä ehdotetut muutokset yleistueksi eivät ole mittasuhteeltaan kovin suuria ja rajautuvat vain peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen. Lakiesitys olisi kuitenkin tärkeää yhteensovittaa jo tässä vaiheessa kattavasti muihin valmistelussa oleviin lakiesityksiin sekä säädöksiin ja muodostaa niistä eheä kokonaisuus, jotta eri toimijoilla on mahdollisuus arvioida ja ennakoida niiden vaikutuksia palvelutarpeeseen ja edistämään sekä esittämään mahdollisia kehittämistoimenpiteitä.

Espoon kaupunki arvioi, että esitys työnhakukeskustelujen järjestämistavasta yleistuen saajien osalta kaventaa työvoimaviranomaisen mahdollisuuksia hyödyntää asiakaskohtaista harkintaa palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lisäksi esityksellä voi olla merkittäviä vaikutuksia henkilöstöresurssien mitoittamiseen ja toimitilaratpeisiin, joiden toteuttaminen edellyttää riittävää rahoitusta.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Esityksen mukaan yleistukeen siirtymisellä ei pääosin ole vaikutuksia etuuden suuruuteen. Espoon kaupunki näkee tärkeänä, että uudistuksessa varmistetaan, ettei työttömyysetuus laske etuudensaajilla nykyisestä tasosta. Etuudensaajien vähimmäistoimeentulo on turvattava, jotta muutokset eivät vaaranna perusturvaa tai aiheuta taloudellista epävarmuutta heikoimmassa asemassa oleville.

Esityksessä mainitaan, että yleistuen tarkoitus on kannustaa työntekoon siten, että sosiaaliturvan määrä pienenee suoraviivaisesti työtulojen noustessa. On kuitenkin huomioitava, että työtulot voivat vaihdella merkittävästikin ajankohdasta toiseen tai olla väliaikaisia tai kausiluonteisia. Mikäli työnteko ei ole lainkaan sallittua tai sen tekemisestä aiheutuu merkittävästi epävarmuutta

sosiaalituen määrään, sen maksuajankohtaan tai työnteko aiheuttaa merkittävää raportointivelvollisuutta, on oletettavaa, että työntöön kannustimet eivät toimi toivotulla tavalla. Lisäksi on olemassa riski, että yleistuki ei yksinkertaista toimintaa työttömän työnhakijan näkökulmasta, vaan monimutkaistaa sitä.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Tällä esityksellä on vaikutusta työvoimaviranomaisen toimintaan. Yleistuen saajan aktivointijakson tapaamiset tulisi esityksen mukaan toteuttaa lähtökohtaisesti kasvokkaisina tapaamisina. Espoon kaupunki korostaa, että tiukasti säädeltyjen tapaamisten sijaan tapaamisten järjestämistavan tulisi perustua asiakkaan palvelutarpeeseen eikä asiakkaan saamaan työttömyysetuuteen. Toisin sanoen etuuteen perustuva tapaamisten järjestäminen paikan päällä tulisi johtamaan siihen, että esimerkiksi osa-aikatyössä, koulutuksessa tai valmennuksessa olevat asiakkaat tulisi nähdä paikan päällä, vaikka tämä ei olisi asiakkaan edun tai palvelutarpeen mukaista. Esityksessä ei ilmene, voisiko esimerkiksi etätapaaminen videovälitteisesti korvata kasvokkaisen tapaamisen. Espoon kaupunki kannattaa joustavia ratkaisuja tapaamisten järjestämiseksi.

Esityksen kohdassa 4.2.3.2 Vaikutukset työvoimaviranomaisiin ja KEHA-keskukseen sivulla 44 todetaan "...kokonaisuudessaan esitys yleistuen aktivointijaksoista ei lisää työvoimaviranomaisten järjestämien asiakastapaamisten lukumäärää eikä siten työvoimaviranomaisten työmäärää." Vaikutusten arvioinnissa kyseisessä kohdassa ei ole huomioitu sitä, että tapaamisen järjestäminen paikan päällä on aina vaativampaa ja vaatii enemmän järjestelyitä kuin puhelimen tai etäyhteyden välityksellä. Vaikka työvoimaviranomaiset ovat aiemmin arvioineet käytettävissä olevien toimitilojen olevan riittävät lähipalvelun toteuttamiseen, lisääisi esitys kasvokkain toteutettavista työnhakukeskusteluista käytännössä lähitapaamisten määrää ja siten toimitilojen tarvetta.

Espoon kaupungin näkemyksen mukaan kasvokkaisten tapaamisten lisääntyminen kasvattaa työvoimaviranomaisen henkilöstö-, toimitila- ja tulkkauspalvelutarpeita. Tämä lisää työvoimaviranomaisen kustannuksia ja tulee huomioida myös riittävänä rahoituksena työvoimaviranomaisille laajentuvan tehtävän hoitamiseksi. Tällä hetkellä Espoon työllisyyspalveluiden asiakkaista noin 65 % eli 20 000 asiakasta tulisi olemaan yleistuen saajia. Alle 29-vuotiaista jopa 80 % olisi yleistuen piirissä.

- Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

Esityksellä on vaikutusta työnhakijoiden velvollisuuksiin ja niiden kohtuullisuuteen. Esimerkiksi osa-aikatyössä, koulutuksessa tai valmennuksessa olevat asiakkaat tulisi tavata paikan päällä, vaikka se ei olisi asiakkaan edun tai palvelutarpeen mukaista. Esityksessä myös todetaan, että ehdotetuilla muutoksilla arvioidaan olevan mittaluokaltaan vähäisiä vaikutuksia työllisyyteen, jolloin työvoimaviranomaiselle tulisi jättää enemmän harkintaa siihen ketkä asiakkaista hyötyvät kasvokkaisista tapaamisista erityisesti työllistymisen näkökulmasta.

- Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**

On kannatettavaa, että jatkossa Kansaneläkelaitos selvittäisi uutena tehtävänä alle 18-vuotiaan nuoren oikeuden yleistukeen, kun nuori ei olisi suorittanut peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta ja ettei työvoimaviranomainen enää jatkossa antaisi työvoimapolitiittista lausuntoa asiasta.

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**

ei lausuttavaa

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**

Ehdotuksessa esitetään, että yleistuen saajan aktivointijakso-sääntelyä ei sovellettaisi henkilöihin, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1965 ja ovat saaneet vähintään 1000 päivää työmarkkinatukea ennen lain voimaantuloa. Espoon kaupunki kannattaa tätä esitystä, joka jättää työvoimaviranomaiselle harkintavallan määrittää, millainen toteutustapa sopii järjestettäviin työnhakukeskusteluihin huomioiden asiakkaan kokonaistilanteen.

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

ei lausuttavaa

- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta**

ei lausuttavaa

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä**

Espoon kaupunki näkee tärkeänä sen, että yksityiskohtaista sääntelyä tulee välttää. Esityksen mukaan työvoimaviranomaisen olisi ensimmäisessä työnhakukeskustelussa varmistettava, että työnhakija on ohjattu tai ohjataan hänen palvelutarpeensa mukaiseen palveluun. Ehdotettu muutos työnhakijan palveluprosessin muuttamisesta tulisi perua. Kasvokkain toteutettavien tapaamisten lakisääteisellä määrittelemisellä ei ole osoitettu olevan selkeää vaikutussuhdetta tapaamisten tuloksellisuuteen tai pitkäaikaiseen vaikuttavuuteen. Jo kannustava rahoitusmalli ohjaa työvoimaviranomaisia tulokselliseen toimintaan ja kehittämään palvelumalleja laadukkaammiksi ja vaikuttavammiksi. Työvoimaviranomaisella tulee olla laajempi vapaus kehittää vaikuttavia paikalliseen tarpeeseen soveltuvia asiakaslähtöisiä työllistäviä palveluja, esimerkiksi rekrytoivia työnantajia palvelemalla. Espoossa mm. maahanmuuttajien osaamiskeskustoiminnalla on saatu erinomaisia työllisyystuloksia eikä sääntely olisi siinä ollut tarpeen. Kaavamainen lainsäädäntö ei tuota tällaisia mahdollisuuksia.

Esityksessä ehdotetaan, että työnhakukeskusteluissa tulee arvioida erityisesti työttömyyden pitkittymisen syitä ja työnhakijan työnhakuun ja työllistymiseen vaikuttavat työ- ja toimintakyky ja elämänhallinnan ongelmat. Espoon kaupunki korostaa, että työttömyyden juurisyiden sekä työ- ja toimintakyvyn ja elämänhallinnan ongelmien selvittäminen vaativat henkilöstöltä osaamista paitsi vuorovaikutuksessa ja ohjauksessa, mutta myös muun muassa eri toimijoiden prosesseista ja palvelutarjonnasta. Lisäksi tulee tarkastella ehdotuksen eettisyyttä, jos työllisyyspalveluilla ei kuitenkaan ole tarjota asiakkaan työttömyyden syihin ratkaisuja tai sopivia palveluita.

- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista

Lainvalmistelutyön keskeisenä ohjenuorana tulisi olla järjestämislain säädösten keventäminen, mikä mahdollistaisi työvoimaviranomaisille työnhakijoiden todellisen palvelutarpeen mukaisten palveluiden tuottamisen.

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Esityksessä mainitaan, että yleistukilainsäädännön vuoksi tehtävät muutokset lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta voivat vaikuttaa niiden henkilöiden lukumäärään, jotka tulevat mainitun lain soveltamispiiriin. Nykyisin peruspäivärahaa saaneiden osalta muutos voi lisätä aktivointiehdon täyttävien asiakkaiden määrää. Vaikka lisäys määrään ei olisi suuri, on syytä huomioida, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on jo nyt haasteellista laatia aktivointisuunnitelmia kaikille asiakkaille, jotka täyttävät aktivointiehdon. Tämä muutos osaltaan vaatii lisäresurssia aktivointisuunnitelmayhteistyöhön niin työvoimaviranomaiselta kuin hyvinvointialueeltakin.

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

ei lausuttavaa

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

ei lausuttavaa

4. Muuta lausuttavaa

ei lausuttavaa

Sipilä Hilla-Maaria
Espoon kaupunki - Työllisyyspalvelut